

İrəvanın Şahdağ daha da azəmli edir
Mənbə: internet

Şahdağın övladları

Qədim tarix, unikal dillər, zəngin mədəniyyət

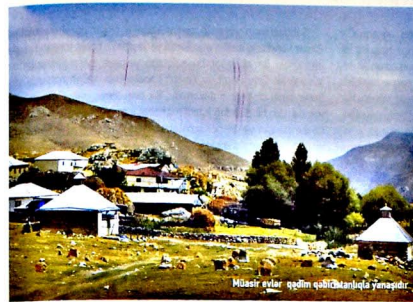
Dünya dünya olalı bu dağın səhrinə düşüb də onun yaxınlığında qalmağı-yaşamağı istəyən az olmayıb. Şahdağ çox şahları, sarkardaları öz dolaylarından ötürüb: buralardan Şah İsmayıl Xətai də, Nadir şah Əfşar da kimi ö edərək, kimisi bu yerlərin gözəlliklərinə heyran qalaraq keçib gediblər. Dünyaca məşhur Aleksandr Düma-ata isə haqqında çoxlu əfsanələr dinləyib, knyaz Baqrationun öydüyü Şahdağı Duba şəhərindən seyr edib, onu ehtiramla "qarı əzman" adlandırb. Galanlar gəlib və gedib, qalanlar isə yalnız orna olub – bu dağ övlad qədar sadəqatlı şahdağlılar...

Şahdağın bəzi qədim qalaları

Çox qədim zamanlardan dəniz səviyyəsindən 4243 metr hündürlükdə olan Şahdağın şərqi ətəklərində məskən salmış yeddi əzəyli xalqın nümayəndələri – Buduq, Qnz və Xinalıq kəndlərinin, eləcə də həmin civarda bir-birinə yaxın yerləşən Haput, Cek, Əlik və Yergücün əhəli etnoqrafik ədəbiyyatda "Şahdağ qrupu xalqları" və ya "Şahdağ milli-etnik qrupu" adlandırılır, bəzən də onlara "kiçik yeddiilər" deyirlər. Belə ümumiyyətlə təqdimat həmin xalqların eyni arazıda yerləşməsi, etnomədəni baxımdan bir-birinə çox yaxın olmaları ilə izah edilir. Onlar Azərbaycanın ən uçqar yaşayış mantaqalarında məskunlaşaraq, özlərinə xas olan etnikultural xüsusiyyətlərini, adət-ənənələrini indiyədək qoruyub saxlayıblar.

Şahdağ xalqları İslam dininin sünni təriqətinə mənsubdurlar. Bu xalqların dünəngörüşündə ibtidai inanclar, inanclar hələ də qalmaqdadır. Onların məişətlərində dinə qədərki təbiətlə bağlı namurlara təsadüf olunur. Dilləri Şimali Qafqaz dilləri ailəsinin Nax-Dağıstan qrupuna aiddir. Buduq və qnz dilləri yaxın olsalar da, fərqli dillər sayılırlar. Xinalıq dili isə Şimali Qafqaz dilləri ailəsinə mənsubdur və spesifik xüsusiyyətlərinə görə bu dillər arasında ayrıca yer tutur. Şahdağlıların in-

Müasir vaxt qədim qəbilçiliklə yaşayırlar.

YERLƏŞDİKLƏRİ BÖLGƏNİN HƏYATINDA ÖNƏMLİ ROL OYNAYAN ŞAHDAĞLILARIN ADLARINA HƏLƏ ANTIK YUNAN MÜƏLLİFİ STRABONUN ƏSƏRLƏRİNDƏ RAST GƏLİNİR

Qədim mədəniyyət

Qədim qəbilçiliklə yaşayırlar.

tegrasiya prosesi natiçəsində getdikcə daha sürətlə itib getməkdə olan dillərin qorunması zərurəti bərasində danışıqdan hazırda yalnız Xinalıqdakı orta məktəbin ibtidai siniflərində bu gruppun dilinin tədris olunmasını söyləmək olar. Digər şahdağlıların dillərində isə ibtidai tədris yoxdur. Xinalıq və Buduq dillərinin həvəskar səviyyədə latın əsaslı əlifbalıların yaradılması təcrübəsinin mövcudluğunu nəzərə alaraq eyni dil qrupuna aid şahdağlılar üçün ümumi əlifbanın tərtib edilməsi və bu dillərin həm şahdağlıların ana kəndlərində və həm də yaşadığı duzan kəndlərdə ibtidai səviyyədə tədrisi ümumdünya mədəni irsinin unikal hadisələrindən olan həmin dillərin yox olması önəyərdir.

Yerləşdikləri bölgənin tarixi siyasi-mədəni həyatında önəmli rol oynamış şahdağlıların adlarına hələ antın yunan müəllifi Strabonun əsərlərində rast gəlinir. Klassik Azərbaycan arazısında tarixən mövcud olmuş dövlət quruluşları içərisində mühüm rolə malik Dağqaz Albaniyası dövlətinin yaradılmasında və yaşamasında fəal iştirak etmiş Dağqaz Albaniyası tayfalarının birbaşa varisləri sayılan bu etnik qruplar öz ikinliklərini əsas etibarilə günümüzdəki qoruyub saxlaya bilmişlər. Elə həmin Strabonun qeyd etdiyi Dağqaz Albaniyası dövlətini təşkil etmiş Alban Tayfa İttifaqının 26 qrup arasında şahdağlıların da adlarına rast gəlinir. Say etibarilə az olsalar da bu kəndlərin həsrətində əhəli ayrı-ayrılıqla bir etnik qrupdur. Yeddililiyin hər birinin özünə xas adət-ənənəsi, etnomədəniyyəti var.

1886-cı ilə aid statistik məlumatlara görə Bakı quberniyasının Göyçay qəzasının Lahic sahəsində və Quba qəzasının Qusar, Quba, Davaq və Müşkür səhərlərində ümumilikdə 45700 nəfər şahdağlı yaşayırdı ki, bunlardan 3420 nəfəri buduqlular, 7767 nəfəri qnzılar, 2315 nəfəri xinalıqlar idi. Bu isə bitüvlükdə Quba qəzasının əhəlisinin 12 faizindən çoxu demək idi. 1926-cı il siyahıyaalınmasında buduqlular 2 min, qnzlar 2600, xinalıqlar isə yalnız 100 nəfər olaraq göstəriblər. 1959-cu il siyahıyaalınmasında şahdağlılar ayrıca xalqlar kimi göstərilməyib, 2009-cu il siyahıyaalınmasında isə Azərbaycanda yalnız təqribən 4400 qnzının və 2200 nəfər xinalıqların yaşadığı qeyd edilib.

Şahdağ qrupuna aid insanlar təqribən son 150 il ərzində ətrafda Xaçmaz, Şəbran, Qusar, Zardab, Gəbəla, İsmayıl, Ağsu və digər düzən rayonlarda 300-dən artıq yeni kənd yaradaaraq yaşaymaqdadırlar. Bundan başqa qonşu Dağıstan ərazisindəki bir sıra kəndlərdə, eləcə də Azərbaycanın və keçmiş SSRİ-nin bəzi şəhərlərində şahdağlı ailələr vardır.

Şahdağ xalqları haqqında tarixi məlumatlar azdır. Onlar haqqında qısa bilgiler XIX əsr rus müəlliflərinin Azərbaycana bağlı qeydlərində də yer alıb. Etnoqrafik tədqiqatlar gələcəkdə, Şahdağ xalqları haqqında nisbətən geniş məlumatlar "Dünya xalqları" silsiləsinə daxil olan "Dağqaz xalqları" əsərinin II cildində verilib. Şahdağ xalqlarına həsr olunan geniş etnoqrafik tədqiqat kimi rus sovet etnoqrafı Nataliya Volkovanın "Xinalıq" adlı məqaləsini və İmamzadə Şahbazovun "XIX əsr - XX əsrin əvvəllərində Şahdağ qrupu xalqlarının maddi mədəniyyəti (tarixi-etnoqrafik tədqiqat)" mövzusunda yazdığı namizədlik dissertasiyasını qeyd etmək lazımdır. Şahdağ xalqlarının etnoqrafiyasına Dəmrəşah Cavadovun "Azərbaycanın əzəyli və milli əzəlləri" əsərində də geniş yer ayrılıb. Şahdağ xalqları tədqiqat obyektini kimi etnoqraflardan daha çox dilçilərin diqqət mərkəzində olub.

Uzun dövrlər gediş-gəliş çətin olduğu məkanlarda – dağlarda yaşayış dağları kimi bəzən sət, çox vaxtsa xəqərdü, qonaqlı olan düstür-mərd şahdağlıların müasir dövrümüzə qədər öz varlıqlarını qoruyub saxlamalarının əsas səbəbi, məhz başqa xalqlarla inteqrasiya olmamalarıdır. Lakin buna baxmayaraq Şahdağ xalqları heç vaxt Azərbaycanda və dünyada carəyən edən başlıca hadisələrdən kənarə qalmamışlar.

Şahdağ xalqları anəməni şükətdə kəçmə qoncuqluqla məşğul olublar. Oşlaqların inəni yazıldığı Kəçmə, Hacıbəyli, Şirvan və digər ərazilərində qurublar. Koça bütün ailə ilə yollanardılar və buna hazırlıq yaddan başlayardı. Ul üstündə olarkən arzaq tadarıku görmüşlər. Pəndir, yağ, qovrulmuş buğda yarıbmışsı arzaqın əsasını təşkil edirdi.

di. Kötün avöl kandlerin esas meydanında toplaşan ağısaqqallar məsləhətləşirdilər. Bu məsləhətləşmənin məqsədi köçə həzrətli idi. Köt qruplarına reallaşdır. Bu qrupa adətən qohumlar, yaxın adamlar daxil olurdu. Duplemlin formaladığınlması könlülü surətdə, sərbəst şəkildə baş tuturdur. Har qrup ayrı-ayrı ailələrdən təşkil edirdi. Köt zamanı har ailə öz əlaçığını qururdu. Qoyunçuluqla yanaşı, bu arazilərin sakinləri, qışman da olsa, əkinçiliklə də məşğul olublar. Başlıca olaraq arpa, buğda, çovdar, mərçi kimi bitkilər becərildirdi. Lakin əhali özlünü təxli məhsulları ilə təmin edə bilirdi.

Şahdağ xalqlarını təmsil edən hər bir ailə xeyli miqdarda yun ehtiyatı saxlayırdı. Bu fakt əhəlin toxuculuq, xalçaçılıq sənəti ilə məşğul olmağı sövz edib. Onların yaşadığıl arksar kəndlərdə, demək olar ki, bütün ailələr xalçaçılıqla, kilmə, palaz, xurcum, habelə qarab və başqa məişət əşyalarını toxumması ilə məşğul olublar. Azərbaycan xalçaçılıq sənətində öz yeri olan Öt. Buduq, Xınalıq, Cək xalça növləri məhz bu kəndlərin qədimlər tərəfindən yaradılıb. Xalça toxumaq üçün şahdağlılar yeri otlaqdan boyaq kimi istifadə edib, hər bir bitkinin hansı rəng verdiyini əsənlər müəyyənləşdiriblər. Məhz buna görə də onların xalçaları, palazları təbiiyyəli ilə seçilir.

Hər bir ailənin qızları kiçik yaşlarından ana və nənələrindən toxuculuq sənətinin sirlərini öyrənirdi. Buna görə də Şahdağ xalqları arasında əla bir ailə tapmaq olmaz ki, orada hər hansı qız və ya gəlin xalça, palaz, xurcum, corab və bu kimi məişət əşyalarını toxuya bilməsin. Şahdağlılar arasında yun şal toxuma sənəti də mühüm yer tutur. Həmin sənət xalq arasında çulçaqlıq adlanmış, toxuculara isə çulçaq deyilmişdir. Çulçaqlar əsasən kişilərdən ibarət olub. Onlar əhəlin sifariş götürərək, onlar üçün yundan çuxa, şalvar və başqa paltarlar tikirdilər.

UZUN DÖVRLƏR GEDİŞ-GƏLİŞİN ÇƏTİN OLDUĞU MƏKANLARDA – DAĞLARDA YAŞAYIB DAĞLAR KİMİ BƏZƏN SƏRT, ÇOX VAXTSA XOŞGÖRÜLÜ, QONAQLARINI QORUYUB SAXLAMALARININ ƏSAS SƏBƏBİ, MƏHZ BAŞQA XALQLARLA İNTEQRASIYA OLUMAMALARDIR

Şahdağlıların yaşadığı qədim kəndlər oxşar quruluşa malikdirlər. Əksər kəndlərin dağlıq arazılarda yerləşməsi, geniş torpaq sahələrinin olmaması ilə əlaqədar bu xalqların yaşayış evləri terrasvari idi. Bu xüsusiyyət Cək, Hapit və Xınalıq kəndlərində özlünü qəbər qöstərir. Evlər sanki bir-birinin davamıdır. Bir evin damı, əsəri digər evin evindədir. Hər bir Şahdağ kəndi məhəllələrdən ibarətdir. Bu məhəllələrin öz meydanları var ki, boş vaxtlarında yaşlı kişilər bu meydanlarda əsasən aqşam vaxtlarında toplaşaraq söhbət edirlər. Nisbətən cavan nəslin nümayəndələri meydanlarda olarkən ağısaqqalların söhbətlərinə qulaq asırlar. Burada müxtəlif hekayətlər, rəvayətlər, lətifələr dinləmək olardı. Bundan əlavə, ağısaqqallar müxtəlif məsələləri müzakirəyə çıxararaq, problemləri arındırmağa həll edirlər. Bu məsələlər ev tikintisi, təsərrüfat işləri, insanları arasındakı mübahisələrlə əlaqəli olurdu.

Şahdağlılar birinci və ikinci dünya müharibələrində, həmçinin Qarabağ cəbhələrində iştirak etmiş, ağır itkilərə məruz qalmışlar. Xüsusilə, 1941-1945-ci illər savaşında Şahdağ xalqlarının demografik inkişafına ciddi təsir göstərmişdir. Bələ ki, əsasən Doba-Qusar-Şabran zonasında 1941-ci ilin dekabrında təşkil edilmiş 223-cü diviziyanın tərkibində müharibəyə yollanmış yuzlarla şahdağlıların çox böyük əksəriyyəti cəbhədən qayıtmamışdır.

Şahdağlıların demografik inkişafına ən ciddi zərba isə 1918-ci ildə ermənilər tərəfindən vurulmuşdur. Həmin ilin yazında ermənilər Quba qəzasında keçirdiyi soyqırım zamanı Şahdağ xalqları da çox ciddi zərər çəkmişlər.

Azərbaycanın azəli torpağı olan Dağlıq Qarabağın qorunmasında da şahdağlılar faal iştirak etmişlər. Bir çox şahdağlı Qarabağ cəbhələrində igidliklə vuruşaraq şühid olmuş, neçə-neçə şahdağlı isə hərbi sahədə

nümayiş etdirdiyi şücaətlərə görə yüksək dövlət təltiflərinə layiq görülmüşdür.

Qədim tarixi, unikal dilləri və zəngin mədəniyyəti ilə Azərbaycanı madən irs xəzinəsinə də dolğun töhfələrini vermiş şahdağlıların ana kəndləri bu gün də özünəməxsus yaşam tarzi ilə bənərsizliyini qoruma mücadiləsi aparmaqdadır. Amma təəssüf ki, bu proses getdikcə çətinləşir. Düzən arazilər, ölkənin digər bölgələri, qlobal anladma isə bütün dünya ilə sürətlənən inteqrasiya prosesləri istəməz kəndlərlər də "bozarmasına", yersiz-yad sivilizasiya elementləri ilə "yükənməsinə" və noticia etibarilə də həmin unikal yaşayış məntəqələrinin özünəməxsusluğunun ciddi şəkildə zədələnməsinə gətirib çıxarı. Bu mənada ən çox zərər çəkən həmin əzəliyyəti etnik qrupların hər birinə məxsus dillərdir. Lakin müstəqil Azərbaycan dövləti və onun rəhbərliyi ölkəmizdə yaşayan bütün digər xalqlar kimi şahdağlıların da madən irsində qorunmasını, eləcə də təltiq sahəsində uğurlara nail olmuşdur və bu proses davam etməkdədir. "Kiçik yeddi illər" in hər birinin dününi və indisi ilə yaxından tanışlıq bu fikirləri bir daha təsdiqləyir.

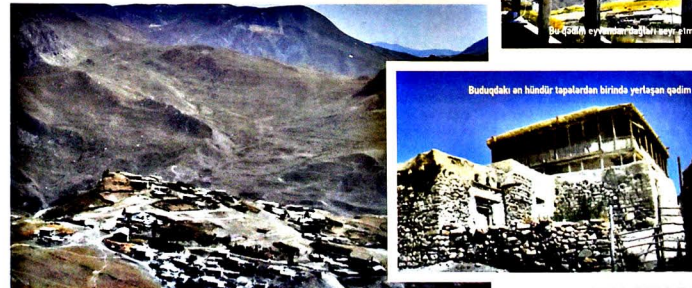
Gedək özü Buduğa...

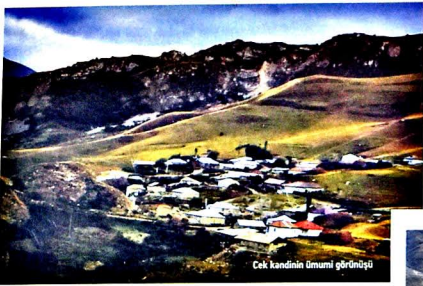
Bududların ana vətəni olan qədim Buduq kəndi Qarabağın sol sahilindən 2 km. aralı, Yan silsiləsinin yamacında, Çarəka dağının cənub-şərq yamacında, dəniz səviyyəsindən 1760 metr hündürlükdə yerləşir. Şimaldan - Karlar, Suxtakala, Tülər, Əlik və Xəngah; şərqdən - Söhüb; cənubdan - Rük, qərbdən - Zeyid və Yergük kəndləri ilə həmsərhəddir. Özlərini budad, dillərini budado-mezo adlandıran buduqlular (budlar və ya buduqlar) bu kəndə, eləcə də Azərbaycanın Quba və Xaçmaz rayonlarının bütövlükdə 30-dan çox kəndində, Siyazan, Şabran, İsmayıllı, Bakı və Sumqayıtda yaşayırlar. Buduqlular Dağıstan, əsas etibarilə Axtı rayonunun Qarakuira kəndində də məskən salmışlar. Doğma kəndlərini tərk edən əhali hara köçməsinə əsli olmayaraq, öz ata-babə yurdlarını əvvəlki adını və ya həmin kənddəki nəslin yeni səlqilən yaşayış məskəninin adına qəndəblər. Lakin Azərbaycan kəndlərinin əhatəsində yerləşən bu kəndlərlə zamanla tədricən azəli etnik özünəməxsusluqlarını xeyli itirmişlər.

Buduqların ümumi sayı təqribən 6000 nəfərdir. Onlarla bəli haləlik ilk rəsmi sənəd 1607-ci ildə Şah Abbas tərəfindən verilmiş fərman hesab olunur. Buduq və buduqlular barədə XVII və XIX əsirin əvvəllərində verilmiş Çuxa xanlarının fərmanları xüsusi əhəmiyyət kəsb edib. Hələ XIX əsrin 40-cü illərində Buduqların bir hissəsi Azərbaycanın bir sıra düzən rayonuna köçürək oba tipli yaşayış məskənləri salmışlar. A.A.Bakovanın "Gülüstanı-Iram" əsərində Buduq və buduqlulara müəyyən yer ayrılib. XVII əsrdə Buduq evni adlı məhəlin mərkəzi olub. Tarixi sənədlərdə əslən Buduqlardan 70-dək bay adna rəsnə gəlinir.

Buduq sakinlərinin əsas məşğuliyyəti maldarlıq, əsas etibarilə də qoyunçuluqdur. Buduqların inkişaf etmiş xalça sənəti də bu məşğuliyyətlə bağlıdır. Tarixən əkinçilik və toxuculuqla məşğul olan bu kənddə evni zamanında təxliçlik, qışqıqlıq, küstar sənətkarlıq da inkişaf edib. XIX əsrdə Buduqda cəb qəbənəməsi, xəncər tiyəsi və qni düzəldilibti, tufəng qundağı bəliyəndi, tikinti üçün material hazırlayan eməlsənəməni, at,zavodunun öldüyü haqqında məlumatlara rəsnə gəlinir. Buduqluların istehsal mədəniyyətinin dənşənəkən burada qulaqlan inkişafı də mövcud olub və zamanında Buduq bəliyənin çəkirdiyi söyləmənin saxsı borulu süd kamarı haqqında məlumat məhkə yerinə düşər. Bələ ki, çoxlu sayda iribunuylu və xrdəbunuylu həvyənalan bəsləndiyli Qəbzəmə və Dağıstızi kimi yaşayış məntəqələrindən sağlən tonlarla südü mərkəzə, yanə Buduq kəndinə ötürürdilər. Ölkəmizdə əsənən, lakin gözəlliyi, səfəli havası ilə Azərbaycanın ən əsrəngiz qusəllərindən olan Caf yəyəli – Buduq çafı gəni, səsi, sanki əngin, bol otlu, güllü-çipçikli otlaqları ilə Buduğu və digər atlı kəndləri qışlıq otla bəllucə təmin edirdi.

Buduqlardan zaman-zaman dın, ədəbiyyət, bir sıra digər elm sahələri üzrə əsilmlər yetişərək öz

Cek kəndinin ümumi görünüşü

zamanında geniş tanınmışlar. Onları asasan "Buduc" taxallusundan tanımaq olur. Müasir Buduc kəndinin sakinləri keçmişin zəngin tarixi-mədəni irsini yaşatmağı ümde vəzifə hesab edir. Ənənəvi xalq məmurlüğünün nümunəsi olan Buduc evləri, qorunub saxlanan xalq təbiiq sanatları, şifahi xalq ədəbiyyatı babadların gələn qənyaddısının hala də canlı olduğunun göstəricisidir.

2000-ci illərin əvvəllərində Quba rayonu Narimanabad kənd təsəvvüat məktəbinin əsli bəduşluq olan di-ədəbiyyat müəllimi Adigözal Hacıyev bəduşluqların dilinə uyğunlaşdırılmış Buduc əlifbasının layihəsini hazırlaməsi bəduşluqların mədəni həyatında mühüm hadisəyə çevrildi. Başlıca olaraq latın qrafikası əsasında tərtib edilərək ictimaiyyətin müzakirəsinə verilən əlifbada 43 hərflə 1 işarə var. Müəllif bəduşluq əlifbəsini, bu əlifbada Buduc dilinin təbliği sahəsində mühüm irəliləyişə səbəb olacaqdır.

Yaxın-uzaq Cek

Şahdağ qrupu xalqlarından biri də cekiləridir. Onların mərkəzi işğatmaqığı Qud-yaçayın qotu olan Ağçayın sol sahilində, Cek qayaları kimi tanınan yüksəkliklərin üzərində Cek kəndidir. Quba şəhərinin 35 kilometr cənub-şərqində dəniz səviyyəsindən 1643 metr hündürlükdə, Baş Qalqaz silsiləsinin yamağında qərarə tutmuş Cek kəndi Şimaldan Qnz, cənubdan Əlik, şərqdən Yerguc, qərbdən isə Qalayxudət kəndləri ilə əhatə olunub. Xəyalığa doğru uzanan dağ yolunda sonuncu olan kənd əhəlisinin yaşayış sahəsi təqribən 7 kilometrlik radiusa əhatə edir.

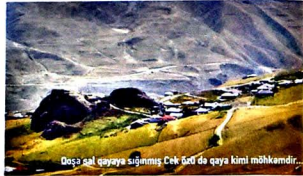
"Cek" toponiminin etimologiyası hələlik tam açıqlamaq mümkün olmayıb. Ehtiy-

mal edilir ki, "Cek" sözü cek dilindəki "ciğ" sözündən yaranıb və Azərbaycan dilində "arazi", "məkan", "torpaq", "yer" deməkdir. 1926-cı ildə Quba qəzası üzrə özünü cekli hesab edən camii 9 nəfər qeydə alınmışdır. Lakin maraqlıdır ki, bu qəzədə cek dilini ana dili hesab edənları sayı 3176 nəfər idi. Onlardan 764 nəfəri Quba qəzasının Anix dairəsində, 1267 nəfər Qonaqkənd dairəsində, 1 nəfər Qusar dairəsində, 492 nəfər Xaçmaz dairəsində və 652 nəfər isə Xudət dairəsində yaşayırdı. Bundan başqa Nuxa qəzasında da 590 nəfər cek qeydə alınmışdır. Hazırda isə cekilər Quba rayonundan savayı ətraf rayonlarda, Qabalada, eləcə də Bakı və Sumqayıtda yaşayırlar. Ümumilikdə cekilərin nümayəndələri ətraf düzən ərazilərdə 20-dən çox yeni kənd salmışlar. 2009-cu ilin siyahılaşdırılmasına əsasən kəndə 200 nəfər əhali yaşayır.

Cekilər və Cek kəndi özünəməxsusluğu ilə diqqəti cəlb edir. Cekilərin bir sıra nümayəndələri Şahdağ xalqlarının, xüsusən də cekilərin tarix və mədəniyyətinin, adət-ənənələrinin təbliği sahəsində fəaliyyətləri ilə fərqlənirlər. Xənalıq Tarix-Memariq və Etnoqrafiya Doruğunun Cek kəndinə ad arəzində 2011-ci ilin avqust ayında aparılan tədqiqatlar nəticəsində qədim yaşayış mantaqəsi və 1 kurqan – Kukuş və ya Cek kurqanı aşkarlanmışdır. Həmin tapıntıların tunc dövrünə – e.ə. III-II minilliklərə aid olması ehtimal edilir. Kurqanın yerləşdiyi ərazidə 15-ə qədər mağara mövcuddur. Mağaraların qədim insanların yaşayış məskəni olması ehtimal edilir. Eyni zamanda Cek kəndinin Zəncər ərazisində də qədim yaşayış mantaqəsi aşkarlanmışdır.

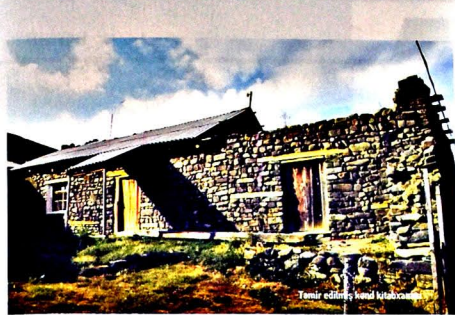
Quba qəzasının bə kəndlərində 1926-cı ildə qeydə alınmış Cekli

Qəzə səh qayaya süpürmüş Cek fəli də qəya kimi möhkəmdir.

Çəkəkədə yüksələn Əlik

Kənd dəniz səviyyəsindən 1679 metr yüksəklikdə yerləşir. Əlikilər Azərbaycan qalqazdillə milli etnik qruplarından biridir. Əlikilərin ana dili əlik dilidir. Tədqiqatçıların fikrincə, okyonim xakas, tıvın, Şor və Si-bir türklərinin dilində "kənd, əul, ulu" mənaqlarında işlənan əl sözünə kiçiltmə bildirən -ik şəkilçisini əlavə etməklə, yaxud "hündürlük, yüksəklik, zirvə" mənasında

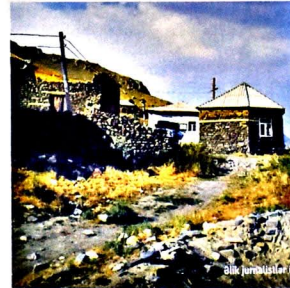

Təmir edilmiş kənd kitabxanası

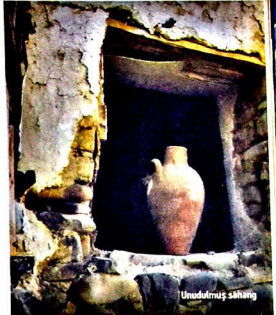
işlənan əlik sözündən yaranmışdır. Digərlərinə görə, Əlik kənd adı türk dillərində "dağlarda çuxur, çökək" mənaqlarında işlənan əlik sözü ilə bağlıdır. Bu fikri kəndin coğrafi mövqeyinə uyğundur. Hazırda burada 50 evdə 300 nəfərdən çox insan yaşayır.

Tarixən heyvandarlığın əsas fəaliyyət istiqaməti olduğu kənddə bununla bağlı istehsal sahələri də inkişaf etmişdir. Bələ ki, XIX yüzillikdə Əlikdə yun şək istehsalı çox geniş yayılmışdır. Kənddə məskunlaşmış əhalinin çox böyük əksəriyyəti keçmişdə olduğu kimi hazırda da qışlaq və yaylaq şəraitində istifadə etməklə heyvandarlıqla məşğul olur. Onlar ilin bir yansını qışlaqda, digər yansını isə yaylaqda keçirməyə adət edib. Hər il oktyabrın 1-dən 15-dək qoyun sürülərini qışlağa endirir, may ayının 1-15-i arası isə yaylağa çıxarırlar.

Buradakı məzarlıqda aparılan tədqiqatlar zamanı Xənalıq və Qnz kəndlərində olduğu

Quba qəzasının bə kəndlərində 1926-cı ildə qeydə alınmış Cekli

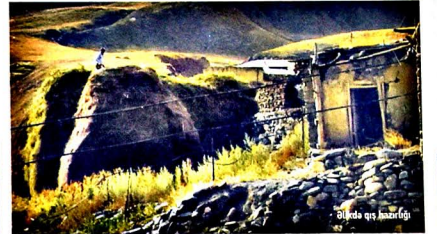

Ümumtəhsil məktəbi

Marlaqlıdır ki, müasir dünya tarixşünaslığında şahdağlılara olan diqqət azalmayıb. Bələ ki, 2004-cü ildə Fransız qalqazşünası Jil Ove VII Paris Universitetində qnz dilinin tarixi üzrə nazimzadlik işi müdafiə edib. 2009-cu ildə Parisdə onun qnz dilinin Əlik dialekti bərsində qrammatika əsəri fransız dilində dərc olunub.

(Ardı növbəti sayımızda)

Şəkət Salimov
jurnalist
Fotolar müəllifindir

Əlik kəndi qış aylarında

Əlik kəndi qış aylarında